GURU DEEKSHAA IAS

Azadi Ka Amrit Mahotsav

INDIAN GEOGRAPHY ಗುರು

ನಿಮ್ಮ ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ

FOR DAILY FREE CURRENT AFFAIRS
Follow Our Youtube Channel

Guru Deekshaa IAS

PRICE ₹150/-

ಭಾರತದ ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ

1. ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಗಡಿಗಳು 2
2. ಭಾರತದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ 5
3. ಜಲ ಪ್ರಣಾಲೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆ 19
4. ಹವಾಮಾನ 26
5. ಭಾರತೀಯ ಮಾನ್ಸೂನ್ 31
6. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಸ್ಯವರ್ಗ 40
7. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಸ್ಯವರ್ಗ 48
8. ಕೃಷಿ 56
9. ಖನಿಜಗಳು 59
10. ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು 63
11. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಪಾಯಗಳು ಮತ್ತು ವಿಪತ್ತುಗಳು 69

1. ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಗಡಿಗಳು

1.1 ಭಾರತವು ಭೌಗೋಳಿಕ ಘಟಕವಾಗಿ :

- ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತಾರ : 8° 4′ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶದಿಂದ 37° 6′ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶದವರೆಗೆ ಮತ್ತು 68° 7′ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶದಿಂದ 97° 25′ ಪೂರ್ವ ರೇಖಾಂಶದವರೆಗೆ.
- ಉತ್ತರದ ತುತ್ತತುದಿ – ಇಂದಿರಾ ಕೋಲ್, ಸಿಯಾಚಿನ್ ಹಿಮನದಿಯಲ್ಲಿ 5764 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ.
- ಪೂರ್ವದ ತುತ್ತತುದಿ – ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಕಿಬಿತು ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಪಟ್ಟಣ.
- ಪಶ್ಚಿಮದ ತುತ್ತತುದಿ – ಗುವಾರ್ ಮೋತಿ, ಗುಜರಾತಿನ ಕಚ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.
- ದಕ್ಷಿಣದ ತುತ್ತತುದಿ – ಅಂಡಮಾನ್ ಸಮುದ್ರದ ಗ್ರೇಟ್ ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಇಂದಿರಾ ಪಾಯಿಂಟ್. ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಭೂಭಾಗದ ದಕ್ಷಿಣದ ತುತ್ತತುದಿಯಾಗಿದೆ
- ಭಾರತವು 15,106.7 ಕಿ.ಮೀ. ಭೂ ಗಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು 7516.6 ಕಿ.ಮೀ. ಕರಾವಳಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

1.2 ಭಾರತದ ಗಡಿಗಳು :

- ಭಾರತದ ಅತಿ ಉದ್ದದ ಗಡಿ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಗಡಿ ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದೊಂದಿಗೆ (PoK ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ).
- ನೆರೆಹೊರೆಯ ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಗಡಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳು

ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನ

- ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ (ಪಾಕ್ ಆಕ್ರಮಿತ ಕಾಶ್ಮೀರ ಪ್ರದೇಶ)

ಚೀನಾ

- ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಉತ್ತರಾಖಂಡ, ಸಿಕ್ಕಿಂ ಮತ್ತು ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ

ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶ

- ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ, ಮಿಜೋರಾಂ, ಮೇಘಾಲಯ, ತ್ರಿಪುರ, ಆಸ್ಸಾಂ

ಮ್ಯಾನ್ಮಾರ್

- ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮಣಿಪುರ, ಮಿಜೋರಾಂ

ನೇಪಾಳ

- ಬಿಹಾರ, ಉತ್ತರಾಖಂಡ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ಸಿಕ್ಕಿಂ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ

ಪಾಕಿಸ್ತಾನ

- ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಪಂಜಾಬ್, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಗುಜರಾತ್

ಪ್ರಮುಖ ಕಣಿವೆಗಳು

ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ

- ಜಸ್ಕರ್ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜೋಜಿ ಲಾ, ಬನಿಹಾಲ್ ಕಣಿವೆ

ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ

- ಶಿಪ್ಕಿ ಲಾ, ಬಾರಾಲಾಚಾ ಕಣಿವೆ, ರೋಹತಾಂಗ್ ಕಣಿವೆ

ಉತ್ತರಾಖಂಡ

- ಮಾನಾ ಲಿಪುಲೇಖ್, ನೀತಿ ಕಣಿವೆ

ಸಿಕ್ಕಿಂ

- ನಾಥು ಲಾ, ಜೆಲೆಪ್ ಲಾ

ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ

- ಬೊಮ್ ದಿ ಲಾ, ದಿಹಾಂಗ್ ಕಣಿವೆ

ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟ

- ಥಾಲ್ ಘಾಟ್, ಭೊರ್ ಘಾಟ್, ಪಾಲ್ ಘಾಟ್

1.2.2 ಪ್ರಮುಖ ದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ಗಡಿರೇಖೆಗಳು

ರಾಡ್ಕ್ಲಿಫ್ ಲೈನ್

- ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ನಡುವೆ

ಮ್ಯಾಕ್ ಮೋಹನ್ ಲೈನ್

- ಭಾರತ ಮತ್ತು ಚೀನಾ ನಡುವೆ

ಡ್ಯುರಾಂಡ್ ಲೈನ್

- ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಮತ್ತು ಅಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದ ನಡುವೆ

49ನೇ ಸಮಾನಾಂತರ

- ಯುಎಸ್ಎ ಮತ್ತು ಕೆನಡಾ ನಡುವೆ

38ನೇ ಸಮಾನಾಂತರ

- ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕೊರಿಯಾ ನಡುವೆ

ಹಿಡೆನ್ ಬರ್ಗ್ ಲೈನ್

- ಜರ್ಮನಿ ಮತ್ತು ಪೋಲೆಂಡ್ ನಡುವೆ

ಮ್ಯಾಜಿನೋಟ್ ಲೈನ್

- ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನಿ ನಡುವೆ

ಓಡರ್ ನೀಸ್ಸೆ ಲೈನ್

- ಜರ್ಮನಿ ಮತ್ತು ಪೋಲೆಂಡ್ ನಡುವೆ

1.2.3 ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವೃತ್ತ :

ಭಾರತದಲ್ಲಿ 23.5° ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶವು 8 ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರದ ನಗರಗಳು ಇಂತಿವೆ :

1. ಗಾಂಧಿನಗರ (ಗುಜರಾತ್) 23.10°N
2. ಜೈಪುರ (ರಾಜಸ್ಥಾನ) 26.55 N
3. ಭೋಪಾಲ್ (M.P) 23.16 N
4. ರಾಯಪುರ (ಛತ್ತೀಸ್ಗಢ) 21.16 N
5. ರಾಂಚಿ (ಜಾರ್ಖಂಡ್) 23.11 N
6. ಕೋಲ್ಕತ್ತಾ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) 22.34 N
7. ಅಗರ್ತಲಾ (ತ್ರಿಪುರ) 23.51 N
8. ಐಜ್ವಾಲ್ (ಮಿಜೋರಾಂ) 23.36 N

1.2.4 ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಸಮಯ :

GMT +05:30 ಅಥವಾ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಮಿರ್ಜಾಪುರದ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುವ ಗ್ರೀನ್ ವಿಚ್ ನ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ 82.5° ರೇಖಾಂಶವು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಸಮಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾರತದ 5 ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ

1. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ
2. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ

3. ಛತ್ತೀಸ್ಗಢ
4. ಒಡಿಶಾ
5. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ

ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಸಮಯದ ರೇಖಾಂಶವು ಹಾದು ಹೋಗುವ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳೆಂದರೆ : ಮಿರ್ಜಾಪುರ್, ಹಂಡಿ, ಕೊರ್ಬಾ, ಚುನಾರ್, ಜುನಾಗಢ್, ಜೌನ್ಪುರ್ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಿತ ಸಮಯದ ರೇಖಾಂಶಗಳು ಛತ್ತೀಸ್ ಗಢದ ಸಂಜಯ್ ಗಾಂಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

1.3 ಭಾರತವು ಉಷ್ಣವಲಯದ ದೇಶವಾಗಿ :

ಸಮಶೀತೋಷ್ಣ ಭಾಗವು (ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವೃತ್ತದ ಉತ್ತರ) ಉಷ್ಣವಲಯದ ಭಾಗದ (ಕರ್ಕಾಟಕ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ವೃತ್ತದ ದಕ್ಷಿಣ) ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಉಷ್ಣವಲಯದ ದೇಶವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ –

ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ :

1.3.1 ಭೌತಿಕ ಕಾರಣಗಳು :

ಹಿಮಾಲಯವು ದೇಶವನ್ನು ಏಷ್ಯಾದ ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿಸಿದೆ. ಇದರ ಹವಾಮಾನವು ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಾನ್ಸೂನ್ ಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮಶೀತೋಷ್ಣ ವಾಯು ದ್ರವ್ಯರಾಶಿಗಳನ್ನು ಹಿಮಾಲಯವು ತಡೆಗಟ್ಟುತ್ತದೆ.

1.3.2 ಹಿಮಾಲಯದ ದಕ್ಷಿಣದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರದೇಶವು ಹವಾಮಾನದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಉಷ್ಣವಲಯವಾಗಿದೆ :

- ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯ ತಾಪಮಾನವು ಸಮಶೀತೋಷ್ಣ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದರೂ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ತೀವ್ರವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಿನದ ತಾಪಮಾನವು ಉಷ್ಣವಲಯದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ.

1.3.3 ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳು :

- ವಸಾಹತುಗಳು, ರೋಗಗಳು, ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಉಷ್ಣವಲಯದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ಆದ್ದರಿಂದ, ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತವು ಉಷ್ಣವಲಯದ ದೇಶವಾಗಿದೆ.

2. ಭಾರತದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಭೂಮಿಯು ಸರಿಸುಮಾರು 4600 ಮಿಲಿಯನ್ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭೂಮಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಅಂತರ್ವರ್ಧಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ.

- ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಭೂಮಿಯ ವಿವಿಧ ಮೇಲ್ಮೈ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಮೈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಆಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಭೂ ಫಲಕವು ಲಕ್ಷಾಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಮಭಾಜಕದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಭೂ ಫಲಕವು ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು.
- ಮಿಲಿಯನ್ ಗಟ್ಟಲೆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಫಲಕವು ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯಿತು ಮತ್ತು ಯುರೇಷಿಯನ್ ಭೂ ಫಲಕವು ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚಲಿಸಿದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಫಲಕವು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಚಲಿಸಿತು.
- ಭಾರತೀಯ ಭೂ ಫಲಕದ ಈ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖ ಚಲನೆಯು ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬೀರಿದೆ.
- ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಈ ಅಂತರ್ವರ್ಧಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುವ ಫಲಕಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವ ಚಲನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಭೂರೂಪಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು.
- ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಚನೆ ಮತ್ತು ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಭಾರತವನ್ನು ಮೂರು ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಈ ವಿಭಾಗಗಳು ಭೌತಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತವೆ :

1) ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ ಕ್ಷೇತ್ರ
2) ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಪರ್ವತಗಳು
3) ಸಿಂಧೂ–ಗಂಗಾ–ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶ

1) ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ :

1.1 ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತರಣೆ :

- ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಉತ್ತರದ ಗಡಿ – ದೆಹಲಿ ಬಳಿಯ ಅರಾವಳಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಚ್ಛ್ ನಿಂದ ಸಾಗುವ ರೇಖೆ ಹಾಗೂ ನಂತರ ಯಮುನಾ ಮತ್ತು ಗಂಗೆಗೆ ಸರಿಸುಮಾರು ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ, ರಾಜಮಹಲ್ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಗಂಗಾ ನದಿ ಮುಖಜಭೂಮಿಯವರೆಗೆ
- ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಬಿ ಆಂಗ್ಲಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಮೇಘಾಲಯ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನ ಕೂಡ ಈ ವಿಭಾಗದ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.
- ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಚೋಟಾನಾಗ್ಪುರ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಮಾಲ್ಡಾ ಬಿರುಕು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿವೆ.

1.2 ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ರಚನೆ :

- ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪವು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನವಾದ ನೈಸ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಗಳ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಸಂಕೀರ್ಣದಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇದು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಗೊಂಡ್ವಾನಾ ಭೂಮಿಯು ಒಡೆದು ಹೋಗಿ, ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭೂಗೋಳದಲ್ಲಿ ಅಲೆದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇದು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಹಳೆಯ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ.
- ಇಂಡೋ–ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಫಲಕದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ, ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪವು ವಿವಿಧ ಲಂಬ ಚಲನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ತುಂಡು ಬಿರುಕುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ನರ್ಮದಾ, ತಾಪಿ ಮತ್ತು ಮಹಾನದಿ ಮತ್ತು ಸಾತ್ಪುರ ತುಂಡು ಪರ್ವತಗಳ ಬಿರುಕು ಕಣಿವೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.
- ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪವು ಬಹುಪಾಲು ಅವಶೇಷಗಳು ಮತ್ತು ಅವಶೇಷಗಳ ಪರ್ವತಗಳಾದ ಅರಾವಳಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ನಲ್ಲಮಲ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಜಾವಡಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ವೆಲಿಕೊಂಡ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಪಾಲ್ಕೊಂಡ ಶ್ರೇಣಿ ಮತ್ತು ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಇಲ್ಲಿನ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳು ಕಡಿಮೆ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚು ಆಳವಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ನದಿಗಳು ಬಂಗಾಳಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಮುಖಜ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಮಹಾನದಿ, ಕೃಷ್ಣಾ, ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಮುಖಜ ಭೂಮಿಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

2) ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ಪರ್ವತಗಳು :

- ಹಿಮಾಲಯಗಳು ತಮ್ಮ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯ ವಯಸ್ಸು, ದುರ್ಬಲ ಮತ್ತು ಮೆತುವಾಗಿದ್ದು, ಕಠಿಣ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರವಾದ ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ.
- ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬಂಡೆಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಅವುಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು :
  - ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ,
  - ಅಗ್ನಿಜನ್ಯ ಮತ್ತು
  - ಸಂಚಿತ.

ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಇರುವ ಬಂಡೆಗಳೆಂದರೆ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಬಂಡೆಗಳು (ಶಿಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ನೈಸ್) ಮತ್ತು ಗ್ರಾನೈಟ್ ಗಳು – 3000 ಮೀ ನಿಂದ 8000 ಮೀ ಗಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿವೆ.

- ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅವುಗಳು ಇನ್ನೂ ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ವರ್ಧಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬಿರುಕುಗಳು, ಮಡಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಒತ್ತಡದ ಸಮತಲಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.
- ಈ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಭೂ ಫಲಕಗಳ ಚಲನೆಯು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಯೌವನದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಂದ ಛಿದ್ರಗೊಂಡಿವೆ.

- ಕಮರಿಗಳು, ವಿ–ಆಕಾರದ ಕಣಿವೆಗಳು, ಜಲಪಾತಗಳು ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಭೂರೂಪಗಳು ಈ ಹಂತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

3) ಸಿಂಧೂ–ಗಂಗಾ–ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಬಯಲು :

- ಭಾರತದ ಮೂರನೇ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಭಾಗವು ಸಿಂಧೂ, ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಮೂಲತಃ, ಇದು ಭೂತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು 64 ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ರಚನೆಯ ಮೂರನೇ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಗರಿಷ್ಠ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು.
- ಅಂದಿನಿಂದ, ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪದ ನದಿಗಳು ತಂದ ಕೆಸರುಗಳಿಂದ ಇದು ಕ್ರಮೇಣ ತುಂಬಿದೆ.
- ಭಾರತದ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಭೂವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಭೂರೂಪಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಉಬ್ಬುತಿಟ್ಟು ಮತ್ತು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ.

2.1 ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ :

- ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅದರ ರಚನೆ, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹಂತದ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿದೆ.
- ಭಾರತದ ಉತ್ತರವು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಶಿಖರಗಳು, ಸುಂದರವಾದ ಕಣಿವೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಳವಾದ ಕಮರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಒರಟಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶದ ವಿಶಾಲವಾದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ದಕ್ಷಿಣವು ಸ್ಥಿರವಾದ ಮಟ್ಟಸದ ಭೂಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚು ವಿಭಜಿತ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಗಳು, ಸವೆತಗೊಂಡ ಬಂಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವಿದೆ.

2.1.1 ಈ ಸ್ಥೂಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಭಾರತವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು:

1 ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಪರ್ವತಗಳು
2 ಉತ್ತರದ ಬಯಲು
3 ಪರ್ಯಾಯ ದ್ವೀಪ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ
4 ಭಾರತೀಯ ಮರುಭೂಮಿ
5 ಕರಾವಳಿ ಬಯಲುಗಳು
6 ದ್ವೀಪಗಳು

1 ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಪರ್ವತಗಳು :

- ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಪರ್ವತಗಳು ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.
- ಹಿಮಾಲಯವು ಸಮಾನಾಂತರ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಈ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತದ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಯುವ್ಯದಿಂದ ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗಿವೆ.

- ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯವು ಪೂರ್ವ–ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗಿದೆ, ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈಋತ್ಯದಿಂದ ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದೆ.
- ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್, ಮಣಿಪುರ ಮತ್ತು ಮಿಜೋರಾಂನಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಉತ್ತರ–ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿವೆ.
- ಮಧ್ಯ ಅಕ್ಷೀಯ ಶ್ರೇಣಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಂದಾಜು ಉದ್ದವು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ 2,500 ಕಿಮೀ ಆಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಅಗಲವು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ 160–400 ಕಿಮೀ ನಡುವೆ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಹಿಮಾಲಯವು ಭಾರತೀಯ ಉಪಖಂಡ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ಏಷ್ಯಾದ ದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಬಲವಾದ ಮತ್ತು ಉದ್ದವಾದ ಗೋಡೆಯಂತೆ ನಿಂತಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯವು ಭೌತಿಕ ತಡೆಗೋಡೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ಹವಾಮಾನ, ನದಿ ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಭಜನೆಯಾಗಿದೆ.
- ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಶ್ರೇಣಿಗಳೆಂದರೆ ಮಹಾ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿ (ಇದರಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತರ್ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಸೇರಿವೆ), ಮಧ್ಯ ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಿವಾಲಿಕ್.

1.1 ಶಿವಾಲಿಕ್ ಶ್ರೇಣಿ :

- ಉತ್ತರದ ಬಯಲು ಮತ್ತು ಕಿರು ಹಿಮಾಲಯದ ನಡುವೆ ಇದೆ. ಎತ್ತರವು 600 ರಿಂದ 1500 ಮೀಟರ್ ವರೆಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಪೊಟ್ವಾರ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಿಂದ (ಪಶ್ಚಿಮ) ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ಕಣಿವೆಯವರೆಗೆ (ಪೂರ್ವ) 2,400 ಕಿಮೀ ದೂರದವರೆಗೆ ಹರಡಿದೆ.
- ಶಿವಾಲಿಕ್ ಗಳ ಅಗಲವು ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 50 ಕಿ.ಮೀ ನಿಂದ ಅರುಣಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 15 ಕಿ.ಮೀ ಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.
- ತೀಸ್ತಾ ನದಿ ಮತ್ತು ರೈಡಾಕ್ ನದಿಯ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ 80–90 ಕಿಮೀ ಅಂತರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅವು ಬಹುತೇಕ ನಿರಂತರವಾದ ಸಣ್ಣ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸರಪಳಿಗಳಾಗಿವೆ.
- ಕಣಿವೆಗಳು ತಗ್ಗುಗಳ ಭಾಗವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಗಳು ಉಬ್ಬುಗಳ ಭಾಗವಾಗಿವೆ.

1.2 ಮಧ್ಯ ಹಿಮಾಲಯ ಅಥವಾ ಹಿಮಾಚಲ :

- ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಿಕ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯದ ನಡುವೆ.
- ಕಿರು ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಗಳು 60–80 ಕಿಮೀ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಸುಮಾರು 2400 ಕಿಮೀ ಉದ್ದವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಎತ್ತರವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ 3,500 ರಿಂದ 4,500 ಮೀ ವರೆಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ.
- ಕಿರು ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಕಡಿದಾದ, ಬೋಳಾದ ದಕ್ಷಿಣದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ (ಕಡಿದಾದ ಇಳಿಜಾರುಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ರಚನೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತವೆ) ಮತ್ತು ಸೌಮ್ಯವಾದ, ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಉತ್ತರದ ಇಳಿಜಾರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

1.3 ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯಗಳು :

- ಒಳ ಹಿಮಾಲಯ ಅಥವಾ ಹಿಮಾದ್ರಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.
- ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ (ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲು) ಮೂಲಕ ಆವರಿಸಿರುವ ಸ್ಫಟಿಕಗಳ (ಗ್ರಾನೈಟ್ಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ನೈಸ್ಗಳು) ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪರ್ವತ ಚಾಪವು ಇತರ ಎರಡು ಶ್ರೇಣಿಗಳಂತೆಯೇ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪೀನವಾಗಿದೆ.
- ಹಿಮಾದ್ರಿ ಆಳವಾದ ಡೊಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಥಟ್ಟನೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವಾಯುವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಂಗಾ ಪರ್ಬತ್ ನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಾಮ್ಚಾ ಬರ್ವಾದಲ್ಲಿ.

1.4 ಹಿಮಾಲಯವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉಪವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು :

1 ಕಾಶ್ಮೀರ ಅಥವಾ ವಾಯುವ್ಯ ಹಿಮಾಲಯಗಳು
2 ಹಿಮಾಚಲ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಂಚಲ ಹಿಮಾಲಯಗಳು
3 ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಹಿಮಾಲಯಗಳು
4 ಅರುಣಾಚಲ ಹಿಮಾಲಯಗಳು
5 ಪೂರ್ವ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ವತಗಳು

1.4.1 ಕಾಶ್ಮೀರ ಅಥವಾ ವಾಯುವ್ಯ ಹಿಮಾಲಯ :

- ಇದು ಸಿಂಧೂ ಮತ್ತು ರಾವಿ ನದಿಯ ನಡುವೆ ಇದೆ. ಕಾರಕೋರಂ, ಲಡಾಖ್, ಜಸ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಪಿರ್ ಪಂಜಾಲ್ ನಂತಹ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.
- ಕಾಶ್ಮೀರ ಹಿಮಾಲಯದ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗವು ಶೀತ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಕಾರಕೋರಂ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ನಡುವೆ ಇದೆ.
- ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಪಿರ್ ಪಂಜಾಲ್ ಶ್ರೇಣಿಯ ನಡುವೆ, ವಿಶ್ವ–ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಣಿವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಾಲ್ ಸರೋವರವಿದೆ.
- ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾದ ಪ್ರಮುಖ ಹಿಮನದಿಗಳಾದ ಬಾಲ್ಟೊರೊ ಮತ್ತು ಸಿಯಾಚಿನ್ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.
- ಕಾಶ್ಮೀರ ಹಿಮಾಲಯಗಳು ಕರೇವಾ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಸಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. (ಕರೇವಾ ಎಂದರೆ ಸಾರಸ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು (ಸರೋವರದಲ್ಲಿನ ನೀರ್ಗಲ್ಲಿನ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಹಿಮನದಿಯ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು). ಇದು ಕೇಸರಿಯ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿಧವಾದ ಜಾಫ್ರಾನ್ ಕೃಷಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕಣಿವೆಗಳೆಂದರೆ ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯದ ಮೇಲಿನ ಝೋಜಿ ಲಾ, ಪಿರ್ ಪಂಜಾಲ್ ನಲ್ಲಿರುವ ಬನಿಹಾಲ್, ಜಸ್ಕರ್ ನಲ್ಲಿರುವ ಫೋಟು ಲಾ ಮತ್ತು ಲಡಾಖ್ ಶ್ರೇಣಿಯ ಖರ್ದುಂಗ್ ಲಾ.
- ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ತಾಜಾನೀರಿನ ಸರೋವರಗಳಾದ ದಾಲ್ ಮತ್ತು ವುಲರ್ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪು ನೀರಿನ ಸರೋವರಗಳಾದ ಪಾಂಗೊಂಗ್ ತ್ಸೊ ಮತ್ತು ತ್ಸೊಮೊರಿರಿ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿವೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶವುಸಿಂಧೂ ನದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳಾದ ಝೇಲಂ ಮತ್ತು ಚೆನಾಬ್ ನಿಂದ

ತೀವವಾಗಿದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿನ ಝೇಲಂ ಇನ್ನೂ ತನ್ನ ಯೌವನದ ಹಂತದಲ್ಲಿದೆ, ಆದರೂ ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ನದಿಯಿಂದಾದ ಭೂಮಿ ರೂಪದ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

1.4.2 ಹಿಮಾಚಲ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಖಂಡ ಹಿಮಾಲಯಗಳು :

- ಇದು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ರಾವಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿ (ಘಘರಾದ ಉಪನದಿ) ನಡುವೆ ಇದೆ.
- ಭಾರತದ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ನದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ತೀವವಾಗುತ್ತದೆ. – ಸಿಂಧೂ ಮತ್ತು ಗಂಗಾ.
- ಈ ಹಿಮಾಲಯವು ಲಡಾಖ್ ಶೀತ ಮರುಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಲಾಹುಲ್ ಮತ್ತು ಸ್ಪಿತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಪಿತಿ ಉಪವಿಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ.
- ಹಿಮಾಲಯದ ಎಲ್ಲಾ ಮೂರು ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.
- ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಗಳು, ಕಿರು ಹಿಮಾಲಯಗಳು (ಇದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಧೋಲಾಧರ್ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಾಗ್ ತಿಬಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ) ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಶಿವಾಲಿಕ್ ಶ್ರೇಣಿ.
- ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಶಿವಾಲಿಕ್ ಮತ್ತು 'ಡುನ್ ರಚನೆಗಳು'. (ಡುನ್ಸ್ – ಹಿಮಾಲಯದ ನದಿಗಳು ಹೊತ್ತು ತಂದ ಒರಟಾದ ಮೆಕ್ಕಲು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳ ಉದ್ದವಾದ ಕಣಿವೆ)
- ಚಂಡೀಗಢ–ಕಲ್ಕಾ ಡುನ್, ನಲಗರ್ ಡುನ್, ಡೆಹ್ರಾ ಡುನ್, ಹರಿಕೆ ಡುನ್ ಮತ್ತು ಕೋಟಾ ಡುನ್ – ಇತ್ಯಾದಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಡುನ್ ಗಳು.
- ಡೆಹ್ರಾ ಡುನ್ ಅಂದಾಜು 35–45 ಕಿಮೀ ಉದ್ದ ಮತ್ತು 22–25 ಕಿಮೀ ಅಗಲವಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಡುನ್ ಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ.
- ಬೃಹತ್ ಹಿಮಾಲಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ, ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೋತಿಯಾಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳು ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಬೇಸಿಗೆಯ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬುಗ್ಯಾಲ್ಸ್ ಗೆ (ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳು) ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣಿವೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ವಲಸೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ಹೂವಿನ ಕಣಿವೆ' ಕೂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳಗಳಾದ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಯಮುನೋತ್ರಿ, ಕೇದಾರನಾಥ, ಬದರಿನಾಥ ಮತ್ತು ಹೇಮಕುಂಡ್ ಸಾಹಿಬ್ ಕೂಡ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಐದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಯಾಗಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿದೆ.

1.4.3 ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿಂ ಹಿಮಾಲಯ :

- ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನೇಪಾಳ ಹಿಮಾಲಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭೂತಾನ್ ಹಿಮಾಲಯವು ಇದರ ಗಡಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ, ಹಿಮಾಲಯದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ.

- ತೀಸ್ತಾದಂತಹ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ, ಇದು ಕಾಂಚನಜುಂಗಾ(ಕಾಂಚನಗಿರಿ)ಗಳಂತಹ ಎತ್ತರದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳು ಮತ್ತು ಆಳವಾದ ಕಣಿವೆಗಳ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ.
- ಈ ಹಿಮಾಲಯದ ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಪ್ಚಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಡಾರ್ಜಿಲಿಂಗ್ ಹಿಮಾಲಯವು, ನೇಪಾಳಿಗಳು, ಬಂಗಾಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಮಿಶ್ರ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.
- ಮಧ್ಯಮ ಇಳಿಜಾರು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾವಯವ ಅಂಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದಟ್ಟವಾದ ಮಣ್ಣಿನ ಹೊದಿಕೆ, ವರ್ಷವಿಡೀ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಸೌಮ್ಯವಾದ ಚಳಿಗಾಲದಂತಹ ಭೌತಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಹಾ ತೋಟಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.
- ಶಿವಾಲಿಕ್ ರಚನೆಗಳ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ – ಇಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಿಕ್ ಗಳ ಬದಲಿಗೆ, 'ದುವಾರ್ ರಚನೆಗಳು' ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಚಹಾ ತೋಟಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

1.4.4 ಅರುಣಾಚಲ ಹಿಮಾಲಯಗಳು :

- ಭೂತಾನ್ ಹಿಮಾಲಯದ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಿಫು ಪಾಸ್ ನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ.
- ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕು ನೈಋತ್ಯದಿಂದ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳೆಂದರೆ ಕಂಗ್ಟು ಮತ್ತು ನಮ್ಚಾ ಬರ್ವಾ.
- ಈ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಿಂದ ಛಿದ್ರಗೊಂಡು ಆಳವಾದ ಕಮರಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಯು ನಮ್ಚಾ ಬರ್ವಾವನ್ನು ದಾಟಿದ ನಂತರ ಆಳವಾದ ಕಮರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ನದಿಗಳೆಂದರೆ ಕಮೆಂಗ್, ಸುಬನ್ಸಿರಿ, ದಿಹಾಂಗ್, ದಿಬಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಲೋಹಿತ್. ಇವುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಳೆಯ ಕಾರಣ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಜಲ-ವಿದ್ಯುತ್ ಶಕ್ತಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.
- ಅರುಣಾಚಲ ಹಿಮಾಲಯದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಹಲವಾರು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಸಮುದಾಯಗಳು.
- ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳೆಂದರೆ ಮೊನ್ಪಾ, ಡಫ್ಲಾ, ಅಬೋರ್, ಮಿಶ್ಮಿ, ನಿಶಿ ಮತ್ತು ನಾಗಾಗಳು. ಈ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ವಲಸೆ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
- ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಜೀವವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ.
- ಒರಟಾದ ಸ್ಥಳಾಕೃತಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಅಂತರ-ಕಣಿವೆ ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳು ನಾಮಮಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪರ್ಕ-ಸಂವಹನಗಳನ್ನು ಅರುಣಾಚಲ-ಅಸ್ಸಾಂ ಗಡಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಡುವಾರ್ ಪ್ರದೇಶದ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ.